

MARLIES SLEGRS

HET IS
MAAR
EEN
SCHEIDING

VAN WIJ NAAR IK

Uitgeverij Brandt
Amsterdam 2019

De namen in dit boek zijn gefingeerd. Ook zijn plaatsnamen soms vervangen. De gebeurtenissen zijn een weergave zoals ik ze ervaren heb en niet per se in chronologische volgorde.

Opgedragen aan iedereen die me lief is.

*'So don't mind if I fall apart,
there's more room in a broken heart.'*
Carly Simon – 'Coming around again'

Copyright © Marlies Slegers 2019

Omslag: Moker Ontwerp

Auteursfoto: Frederique Gort

Typografie: Zeno

NUR 320 / 400

ISBN 978 94 92037 89 3

VOORWOORD

Dit moest een enorme vergissing zijn. Ik had net mijn moeder verloren. Mijn oudste zou binnen een paar dagen op kamers gaan – iets waar ik enorm tegenop had gezien – en na een paar krankzinnige maanden verliet Paul ons opeens. Hij was vertrokken als een puber die een tussenjaar neemt, bijna opgewonden en blij, met een air alsof wij allemaal blij moesten zijn voor hem. Ik maakte mezelf wijs dat het voor nu beter was, zo, maar dat hij wel weer thuis zou komen over een paar maanden. Twee. Maximaal drie. Hij zou niet zomaar weggooien wat wij samen hadden als stel, als gezin. Met kerst zouden we waarschijnlijk gewoon weer samen zijn. Hij en ik waren vrienden, minnaars, ouders, zakelijk aan elkaar verbonden, elkaars sparringpartners, reismaatjes, kostwinners, geliefden en dat *for better and for worse*. Toch?

Ik geloofde tot dat moment nog steeds dat ik een goed huwelijk had. Niet perfect, niet ideaal. Het slingerde altijd tussen een zes en een negen. Sommige dagen waren nu eenmaal een zesje, misschien zelfs wel eens een onvoldoende ertussen, maar andere weer een dikke negen. Hoe dan ook, goed genoeg om te geloven dat ik oud met hem zou worden.

Dat gezegd hebbend, is mijn beeld van onze relatie en van hem gaan kantelen toen hij vertrokken was. Ik realiseerde me

dat, als de liefde bij de een niet meer voldoende is, je hem niet kunt vasthouden in je eigen liefde voor hem of haar. Dat zijn midlifecrisis – in ons geval – tot onhoudbare situaties leidde en een relatie of het herstel ervan onmogelijk maakte. En dat onze houdbaarheidsdatum misschien bereikt was. Dat wist ik toen nog niet omdat je jezelf daar een paar heel eerlijke vragen voor moet stellen. Die vragen begroef ik liever, en soms stelde ik ze fluisterend aan vriendinnen. ‘Ik denk niet dat ik zo oud wil worden met hem,’ zei ik dan zacht, om vervolgens te schrikken van mezelf.

De liefde was er. Ja, we hadden het druk met onze banen. Ik deed het huis en de kinderen erbij. Ik regelde de vakanties, zocht nieuwe meubels, verfde muurtjes als ze een lik verf nodig hadden, ging met de kinderen naar vervolgstudies kijken, kocht festival- en concertkaartjes zodat hij en ik weer naar iets leuks konden, reserveerde de restaurants als ik een keer echt niet wilde koken. Het knaagde wel dat het vooral van mij af leek te komen. Ik wilde ook weleens verrast worden met een leuke stedentrip, of concertkaartjes voor Coldplay. Die gedachten stopte ik snel weg. Zo was hij nu eenmaal niet en dat ging, na al die jaren, niet veranderen. Dit was onze rolverdeling. Ik was gewend om mezelf als water om hem heen te laten vloeien. Er stonden, zeker in de beginjaren, voldoende andere dingen tegenover. We konden enorm lachen samen. Hij hield ervan me aan te raken. We hadden drie geweldige kinderen. We hielden beiden niet van ruzie. Hij was en zal altijd mijn eerste grote liefde blijven. Ik geloof wel dat er meerdere grote liefdes kunnen zijn.

Dat ik me eenzaam voelde, stopte ik weg. Dat ik die laatste periode weinig verbondenheid met hem leek te voelen ook. Ik kon dat niet eens benoemen, maar het voelde alsof hij er gewoon helemaal niet bij was met zijn hoofd en gedachten. Verloren in een eigen wereld, *disconnected*. Ik schaarde het onder de noemer ‘zo gaat dat blijikbaar’ – omdat ik niet beter wist. Dat ik die laatste fase huilend op bed zat, omdat hij me niet zag, niet hoorde; ach,

had niet iedereen dat? Met hulp van therapeuten zou ik later leren dat het niet erbij hoort en dat het een teken is dat de relatie misschien wel zijn langste tijd heeft gehad. Maar destijds wist ik dat niet. Wist ik ook niets van persoonlijkheidstypen en hoe de een meer ruimte kan willen innemen dan goed is in een relatie. Mijn ruimte was in al die jaren ongemerkt kleiner geworden in het ‘wij’. Ergens had ik dat laten gebeuren.

In januari 2014 ging de boel wel voelbaar schuiven. Er kondigde zich een midlifecrisis aan; maar het zou nog tweeënhalf jaar duren voordat ik kon benoemen wat er aan de hand was. Het was als een windvaantje dat langzaam een andere kant uitdraait. Er kwam een storm aan en ik negeerde de signalen. Ik wist niets over dit verschijnsel anders dan de grapjes die erover gemaakt werden: man op motor in te strakke spijkerbroek en jonger exemplaar van zijn vrouw naast zich. Die grapjes hebben, weet ik nu, niets te maken met de werkelijkheid. Het is hooguit een karikaturale uiting ervan.

Laat ik hier eerst vooropstellen dat een midlifecrisis niet iets is waar de getroffene om gevraagd heeft. Ik denk dat als hij – in ons geval – die midlifecrisis volledig had kunnen ontwijken, hij dat met de kennis van nu kruipend gedaan zou hebben en dat hij er alles aan gedaan zou hebben om te voorkomen dat alles daarna fout ging. Hij zou ons nooit zo hebben willen kwijtraken – en vooral zichzelf niet.

Een midlifecrisis is een fase in het leven die uitnodigt tot groei, reflectie en transformatie. We hebben er allemaal mee te maken en de meesten gaan er op een volwassen manier mee om. Je besluit in deze fase wat je met de rest van je leven wilt en daar kan een scheiding bij horen, gewoon omdat je allebei een andere kant bent uitgegroeid en niet meer vindt in je partner wat je nodig hebt. Ik vind dat zeer legitiem. Wellicht dat daarom zoveel mensen juist in deze fase uit elkaar gaan. Als wij al ooit zouden scheiden, zou dat op een normale, volwassen, weloverwogen wijze gaan, waarbij we respect voor de ander zouden behouden. Ik kon niet verder van de waarheid zitten.

De midlifecrisis overkomt je. Het maakt je geen slecht mens. Alleen wordt het gedrag egocentrisch en lijkt elke vorm van empathie verdwenen. In de boeken die ik las, spraken vrouwen (en een enkele man*) over het midlifecrisismonster dat hun partner leek te hebben opgeslokt. Hun partner was zo veranderd dat ik ergens zelfs de term ‘tijdelijke persoonlijkheidstransplantatie’ las, en die dekt de lading behoorlijk goed. De partner die hun man ooit was, was geen slechte man. Het waren alleen wel mannen die niet opgewassen waren tegen deze transformatiefase en dat bracht het slechtste in hen naar boven. De achtergebleven partners bleven zoeken naar de persoon die ze liefhadden in dat monsterpak. Zo stelde ik het me later ook voor: ergens in de man die deze midlife doorstaat, zit nog steeds diezelfde lieve, fijne man, maar hij kan er vooralsnog niet meer uit. Dat is, op zichzelf, diepe tragiek.

Ook dit zal ik niet vergeten: dat hij ooit – voor mij – de leukste, liefste man ter wereld was en ik me niet kon voorstellen dat ik oud zou worden zonder hem. Van die man kan ik nog steeds houden – dat is de man waar ik mee getrouwd was. Wij zouden samen lachend, rollator naast rollator, negentig worden. We zouden de hele wereld nog gaan zien. Hem verliezen was een van mijn grootste angsten.

En uiteindelijk was dat waar ik het bangst voor was, helemaal niet zo eng.

De man die ons gezin op die dag in augustus verliet, was een vreemde. Er was geen enkele ‘wij’ meer in zijn gedrag. Ik keek verbijsterd toe hoe hij weg kon lopen zonder nog eens om te kijken naar wat hij nu aan de kant zette, en hoe hij zelfs onze geschiedenis herschreef in z’n eentje. Het valt allemaal te ver-

* Ik spreek hier vooral over mannen met een midlifecrisis, omdat het mannen anders lijkt te treffen dan vrouwen. In alle literatuur die ik las, alle sites die ik raadpleegde en alle real-life-stories die ik aanhoorde, was het vooral de man die zo sterk reageerde op de midlifecrisis dat ze soms wegvluchtten van alles. Ook vrouwen kunnen dat doen, weet ik, dus waar ‘mannen’ staat kun je net zo goed ‘vrouwen’ lezen. Voor de vorm gebruik ik hier man.

klaren binnen de verschillende fases van de midlifecrisis, maar wanneer het je overkomt, is het een van de pijnlijkste en verdrietigste situaties waarin je kunt belanden. Ik voelde me Alice in Wonderland die door het gat naar een andere wereld valt en valt. Ik kwam terecht op terrein dat ik niet kende: het gebied waarin mensen uit elkaar gaan, onthechten, vallen en weer moeten leren opstaan. Het land waarin alles op zijn kop staat, te klein is, te groot en totaal anders dan je ooit hebt gekend.

In het jaar dat volgde, viel en viel ik verder. Het was dan ook geen scheiding. Een scheiding zal altijd pijn meebrengen, maar kan wel degelijk met liefde en respect voor de ander plaatsvinden. Je kunt iemand niet dwingen bij je te blijven wanneer de liefde voorbij is. Maar verlatenheid is niet hetzelfde als een scheiding – ook de kinderen worden verlaten. Ik was opeens alleenstaande moeder geworden. Dat was iets wat niemand in de omgeving kon begrijpen, en wijzelf nog het minst.

Mijn kinderen zijn getuigen van al mijn tekortkomingen en al mijn kracht. Ze waren noodgedwongen getuigen van mijn vallen.

Na het vallen stond ik ook weer op, sterker dan ik dacht. Dat patroon herhaalde zich trouwens meerdere malen. Opstaan en weer vallen.

Ik moest mezelf ook heel eerlijke en pijnlijke vragen stellen.

Ik moest leren dealen met de midlifecrisis van Paul en onder ogen zien dat hij niet meer dezelfde zou zijn, de komende jaren en misschien wel nooit meer. Ik las alles wat los en vast zat over de midlifecrisis, over scheiden, over hem terugwinnen, over persoonlijkheidstypen, over liefdesbang zijn, verlatingsangst, het single bestaan, hoe je kwetsbaar op te stellen, hoe om te gaan met vreemdgaan, hoe weerbaar te worden, in je kracht komen te staan, hoe goed uit elkaar te gaan, hoe single te zijn, hartzeer, troosttaarten bakken – er was geen boek dat ik niet las.

Tot ik na een jaar op Schiphol stond en gewoontegetrouwd weer een variant van ‘hoe word ik gelukkig’ had gekocht, en ik

na tien bladzijden opeens dacht: Genoeg! Ik heb het allemaal gelezen, allemaal gedaan, alle theorie ken ik inmiddels uit mijn hoofd, maar ik ga het nu gewoon weer zelf doen! Ik legde het boek verder ongelezen weg en pakte, voor het eerst in een jaar, weer eens een normaal boek op. Niet dat ik de concentratie op kon brengen lang te lezen, maar ik wilde gewoon weer een normaal leven terug, met normale boeken.

Dit is dan ook geen zelfhulpboek. Daar zijn er al zoveel van. Ik ga je niet vertellen wat je wel en niet moet doen. Ik ga je vertellen wat *ik* wel en niet heb gedaan, en misschien heb je daar wat aan. Ik schreef alles op: wat ik voelde, dacht, wenste. Ik deed veel op Facebook en daar kwamen hartverwarmende reacties op. Goed, er waren ook mensen die vonden dat ik mijn verdriet en pijn onder een steen moest gaan beleven, maar dat zei meer iets over hen dan over mij. Verdriet en rouw kunnen lastig zijn om te moeten aanzien.

Ik kreeg respect voor de goede scheidingen om me heen. Scheidingen die in overleg gaan, waarbij partners elkaar in liefde loslaten, waarbij de exen elkaar blijven steunen en de ander alle liefde in de wereld gunnen.

Huwelijken kunnen namelijk eindigen. Bij minstens een op de drie stellen gebeurt dat ook. We hoeven niet een heel leven lang bij dezelfde persoon te blijven omdat de maatschappij, onze opvoeding of een geloof dat dicteert. Een scheiding kan – achteraf – zelfs het beste zijn wat je overkomen is. Wat ik wel zag in mijn omgeving, is dat er altijd iemand in de relatie is die eerder aan scheiden toe is dan de ander. Dat is niet erg, want iemand zal de eerste stap moeten zetten en wachten tot je er allebei precies hetzelfde over denkt, is niet reëel, lijkt me. Voor sommige dingen ben je nu eenmaal nooit klaar.

Ik vond mezelf weer terug nadat hij ons verlaten had. Het maakte me completer en ik leerde wat ik zelf belangrijk vind voor een (toekomstige) relatie. Dat is niet wat ik nog met Paul had kunnen vinden. Ik zag het toen nog niet, maar we stonden in een doodlopende straat – geen grote drama's of conflicten,

maar een vlam die, in ieder geval bij hem, al uit was. En daar kwam de midlifecrisis nog overheen.

Ik geloof dat je, wanneer je zolang bij elkaar bent, ieder een andere kant op kunt groeien. Dat valt niemand te verwijten. Je partner past soms niet meer bij je, omdat je – allebei – andere dingen belangrijker bent gaan vinden in de relatie en dat niet langer bij elkaar treft. Allemaal redenen om elkaar dan los te laten en de kans te geven opnieuw gelukkig te worden. Dat zag ik heus wel. Alleen zorgde de midlifecrisis ervoor dat het geen gewone scheiding was.

En dat had ik toen nooit kunnen bedenken.

Ik blogde en ik schreef op papier. Het schrijven hielp met verwerken. Ik schreef dagboeken vol. Als ik mijn dagboek niet in buurt had, schreef ik op de achterkant van bonnetjes, de visums voor de vakantie in Turkije, lege stukjes krant. Ik scheurde alles uit en stopte het in mijn dagboek. Ik mailde keer op keer mijn gedachten naar de exgenoot, in de hoop dat hij empathie zou tonen. Ik appte me suf. Allemaal dingen die je niet moet doen, volgens de theorie. Maar ach, f*ck de theorie, dacht ik dan. Ik doe het zoals ik het doe, omdat ik niet anders kan. En na zevenentwintig jaar samen lukte het me eenvoudigweg niet – in tegenstelling tot hem – om zijn bestaan zomaar uit dat van mij te wissen. Ik had hem – juist nu – zoveel te vertellen: over ons en over dingen die we al die tijd verzwegen hadden. Meer dan ooit wilde ik samen met hem praten, urenlang, elkaar doorgronden. Alleen luisterde hij niet langer. Of misschien had hij wel nooit geluisterd.

Ik boekte reizen. Londen, Parijs, Genève, Singapore, Bali, Turkije. Ik realiseer me dat ik daarin bevoorrecht ben, en dat ik geholpen werd door mensen om me heen. Sommige van die reizen kreeg ik letterlijk in mijn schoot geworpen, waar ik enorm dankbaar voor ben. Reizen is altijd belangrijk voor me geweest. Ik vond het belangrijk om, in de periode die Paul nodig had om weer zichzelf te vinden, dingen te doen die mij energie gaven. Ik ging zelfs driemaal naar Azië, waar ik ben opgegroeid

en waar ik mezelf altijd hervind. Mijn eigen *eat, pray, love*. Ik volgde cursussen en deed er alles aan om de dagen maar door te komen. Soms zat ik ook weken met gezinsverpakkingen tissues op de bank, starend naar de muur die eigenlijk weer een likje verf moest hebben – alleen lukte dat totaal niet meer. Een boodschap doen in de supermarkt was voor mij al het equivalent van een marathon die je onvoorbereid gaat lopen. Energieniveau nihil. Weinig levenslust.

En toch.

Ik richtte mezelf weer op. Op een dag lachte ik weer. En toen was er de eerste dag dat ik niet gehuild had. De eerste avond dat ik weer met een glimlach in slaap viel omdat het een fijne dag was geweest. De eerste kleine verliefdheid op een andere man. De eerste vakantie met de kinderen die zonder hem erg fijn was. De eerste dag dat ik niet meer steeds aan hem moest denken, maar dat er anderen waren die zijn plek in mijn hoofd innamen. Ik geloof namelijk nog steeds in de liefde en ik wil absoluut oud worden met iemand die me nooit het gevoel zal geven dat ik er niet toe doe. Ik ben nu eenmaal romantisch en ik geloof zelfs dat zo'n tweede relatie nog beter kan zijn, nog meer groei kan bieden. Maar dit boek gaat over het proces van uit elkaar groeien en uit elkaar gaan, over opstaan en niet over liefde 2.0.

Dit boek heb ik geschreven omdat ik hoop dat het anderen zal steunen. En dat je jezelf, na het lezen hiervan, weer wat beter voelt. Iedere dag een beetje meer, kleine stapjes vooruit.

Ik begon met bloggen na die dag in augustus. Ik schreef een blog in de vorm van een brief aan mijn moeder. Ik schreef over de komma achter de liefde.

Morgen ben je jarig, mam. Het is de eerste verjaardag dat je er fysiek niet meer bent. Vorig jaar deed ik krampachtig mijn best nog te geloven dat je er dit jaar nog gewoon zou zijn. Dat je tachtig zou worden morgen. Maar je lag daar, een schim van jezelf, in dat verpleeghuisbed en bekeek het cadeautje dat we in het vliegtuig hadden gekocht en ik wist ergens dat het je laatste verjaar-

dag zou zijn. Ik had al die tijd gevoeld dat het je laatste zomerzon was. Ik denk dat ik toen begon met een beetje breken. Je stierf een paar weken later.

Er is veel gebeurd in dit jaar, mam. Mijn leven is totaal anders aan het worden. Ik hoop dat ik het groei mag noemen later. Ik ben geen wij meer. Hij en ik hebben een komma achter de liefde gezet. Ik zeg nog bewust niet: een punt. Een komma. Hij woont hier niet meer, dat is heftig en misschien wel de grootste verandering maar nodig. Ik kan en wil daar niet te veel over zeggen, mam. Hij maakte fouten en ik ook. Ik fluister het je wel eens een keer toe als ik op je steen zit.

Je oudste kleinzoon vertrekt morgen naar zijn studentenhuus. Ja, niet gedacht, een jaar geleden. Maar ze groeien verder en op en weg. Jij weet dat ik daar tegenop zag. Moederkip. En nu moet ik dat ook nog alleen doen maar ik ga niet knakken. Ik ga rechtop blijven, mam. We hebben ook de kat laten inslapen een paar weken geleden. Hij was invalide geworden. Dus vanaf morgen zijn we met zijn drieën over. En twee katten. Gehalveerd.

Er is een boek met de titel: Verdriet is het ding met veren. Dat klopt. Paniek ook, trouwens. Veren die om mij heen dwarrelen en me omhullen. En soms ook veren die zich uitvouwen tot krachtige arendsvleugels en dan wegvliegen en me kracht geven.

Er zijn in dit jaar niet alleen dit soort verdrietige dingen gebeurd, mam. Er waren ook zoveel mooie momenten, ontmoetingen, ontwikkelingen. Kansen die ik krijg en pak, hoe eng ook. Ik zag aan jou hoe kort het leven toch is, en hoe je aan jezelf verplicht bent daar de juiste richting aan te geven. Dat leer ik de kinderen. De kinderen hier doen het ook geweldig. Plezier in het leven en ze gaan zo goed met alles om. Ze pakken me beet als het even niet meer gaat met me. Ze proberen de veren weg te blazen. Ik voel me soms net een zeilboot op een woeste zee. Hoge golven waarin ik kopje onder dreig te gaan, soms stuurloos, maar vastberaden in rustiger vaarwater te komen, dobberend in de zon op weg naar een mooie bestemming. Een plek om weer thuis te komen. Iemand om bij thuis te mogen komen. Om mij te mogen

zijn. Dat gaat ook gebeuren, en daarvoor moet ik eerst door deze zee heen. En dat gaat me lukken, hoe hoog die golven nu ook nog lijken. Lucht happen en doorgaan.

Ik hoop dat ik je op je volgende verjaardag kan laten weten dat het veren-ding prachtige vleugels heeft, en boven me richting geeft aan alles. Kus van mij.

Met dat blog begon mijn schrijven over alles. Ik schreef mezelf van wij naar ik.

Er waren in 2017 meer dan 18.000 scheidingen. Dit is slechts een van de meer dan 36.000 verhalen. Het is mijn relaas. Dit is nadrukkelijk niet Pauls relaas. Ik kan niet zien welke processen hij doormaakt, wat hij denkt en voelt. Ik kan niet zien of hij al heel lang weg wilde of dat die gedachte er opeens was. Ik kan en wil niet gissen naar motieven en drijfveren. Ik weet niets van hoe het voelt om in zo'n midlifecrsis te zitten anders dan wat ik zelf ervaar, observeer, beleef en *daar* gaat dit over. Het is onvermijdelijk daarin het over hem en mij te hebben. We waren immers vervlochten met elkaar. Dit gaat over het ontvlechten. Iedereen heeft zijn eigen verhaal, zijn eigen waarheid. Dit is mijn verhaal over uit elkaar gaan, uit elkaar vallen, opstaan en het zoeken naar betekenis en geluk. Want uiteindelijk is dat wat we allemaal willen: gelukkig zijn. Liefst met iemand en anders alleen. Ook voor hem wens ik dat: dat hij betekenis kan vinden in deze fase van het leven en er als mens in kan groeien en uiteindelijk geluk zal vinden.

Want ja, ooit was 'wij' het mooiste dat ik kon bedenken, een som waarbij een en een meer dan twee was. Een en een was vijf.

Be happy! Love!

x Marlies

NAZOMER 2016

'So take a good look at my face (...)

If you look closer it's easy to trace

The tracks of my tears'

Smokey Robinson – 'The tracks of my tears'

Eerst haal ik diep adem. Dan toets ik het vertrouwde nummer in.

Paul neemt vrijwel gelijk op.

‘Met mij,’ zeg ik zacht.

‘Hoi.’ Ik hoor die toon in zijn stem weer, maar misschien beeld ik het me in. Ik hoop dat ik het me inbeeld. Net als die blik waarmee hij me laatst bekeek, toen ik tegenover hem zat aan de eettafel en huilde om de dood van mijn moeder. Hij observeerde me zoals een toeschouwer naar een film keek.

‘Ik... Het kan zo niet langer. Ik ga eraan onderdoor. We maken elkaar gek zo. Je moet vandaag nog vertrekken. Ga maar naar een vriend of naar je ouders, maar wij kunnen je niet langer thuis hebben.’

Ik had nooit gedacht dat ik deze woorden zou uitspreken tegen hem, maar ik doe het. Ik spreek ze een voor een uit. Eindelijk kom ik op voor ons, voor mij.

Het is niet wat ik wil zeggen. *Hou me vast. Kom alsjeblieft naar huis en hou me heel stevig vast. Vertel me dat dit niet echt gebeurt, dat je spijt hebt en dat je me dit nooit hebt willen aandoen. Zet ons niet bij het grofvuil zoals je nu doet. Huil met me. Praat met me. Wijs me niet af als ik je aanraak. Laten we nachtenlang gaan praten met een fles wijn tussen ons in, en zorgen dat we weer samen op hetzelfde pad terechtkomen. Laat me niet los. Begrijp dat ik in de rouw zit om mijn moeder. Begrijp dat ik je nodig heb. Juist nu. Begrijp dat als jij me niet vasthoudt in deze*

rouwfase, een ander dat wel doet. Begrijp dat ik misschien wraak neem omdat jij iemand anders in je armen had. Begrijp dat ik iemand nodig had. Het spijt me dat ik wraak neem. Begrijp dat ik niet anders kon omdat ik o zo eenzaam ben met jou de laatste jaren. Je laat me zitten. Steeds weer. Vrij met me. Verlang naar me. Lach en dans met me en neem mij mee als je ergens wat gaat drinken. Ga dat niet met andere vrouwen doen. Zie mij. Hoor mij. Hou van mij.

Dat wil ik zeggen. Maar ik weet dat ik op een muur stuit. Ik weet dat Paul geïrriteerd zou zuchten en zou zeggen dat hij niets kan met mijn emoties.

De transformatie die hij in de afgelopen periode heeft ondergaan is verbijsterend geweest. Ik ben gesloopt door de afgelopen vier maanden. Maanden waarin al zijn empathie afwezig is. Paul is getransformeerd in een harde, kille man. Het heeft zijn tol geëist. Ik kan en wil niet langer wachten tot hij zelf besluit dat hij in het tijdelijke antikraakpand trekt. Ik wil dat hij nu vertrekt, zodat de kinderen en ik tot rust kunnen komen. Ik wil uit deze nachtmerrie stappen. Hij zou eigenlijk pas over drie weken uit huis gaan, maar ik kan niet nog één nacht verdragen naast deze man. Ik lig naast een complete vreemde en ik probeer in dat lichaam naar hem te zoeken. Soms vind ik even een lach die op zijn lach lijkt, een blik in zijn ogen die me herinnert aan wie hij echt is. Was? Ik weet het niet meer. Hij is verdwenen. Het is nog steeds zijn lichaam dat naast me ligt, maar het is niets meer dan een leeg omhulsel geworden. Ik stel me voor dat hij de weg kwijt is, dwalend, op zoek naar wie hij is en was. Dat hij niets liever zou willen dan zichzelf weer vinden en daarmee ons. Maar misschien zit die wens alleen in mijn hoofd.

Heel even is het stil aan de andere kant.

‘Ja, verdomme, ik word ook knettergek hiervan!’ roept hij dan. Zijn stem schiet uit. Voor het eerst in weken hoor ik iets dat op emotie lijkt. Misschien schrikt hij zo van het feit dat ik hem nu vraag te vertrekken, dat hij eindelijk wakker wordt. Dat hij begrijpt wat hij met de achteloosheid van een klein kind weg-

gooit. Ik hou mijn adem in. Misschien... ‘Gek van jouw gehuil en verdriet! Ik wil rust en ruimte en vrijheid!’

Ik huil. Alweer. Ik huil de laatste maanden zoveel dat ik me soms afvraag of er al ingesleten paden op mijn gezicht zitten waarlangs de tranen naar beneden glijden.

‘Ik kom straks mijn spullen wel halen,’ zegt hij afgemeten.

Ik hang op.

Ik blijf zitten waar ik zit en staar in het niets. Gisteravond hadden we als hyena’s tegenover elkaar gestaan en was hij hysterisch gaan gillen dat ik van hem af moest blijven toen ik mijn armen om hem heen wilde slaan en hem wilde vragen me vast te houden. We zijn allebei aan het eind van ons latijn, en om mezelf te beschermen tegen nog meer schade moest ik hem vragen nu te vertrekken. Ik kan en wil ook de kinderen niet langer blootstellen aan deze afgrijselijke spanning. Hij hoort hier niet meer.

We waren naar bed gegaan; we sliepen nog steeds samen. De hele nacht had ik wakker gelegen, me afvragend hoe het zover had kunnen komen. Ik wist toen nog niet dat hij allang was opgehouden mijn man te zijn, en hoe hij, nog meer dan al het geval was in de afgelopen maanden, zou veranderen in iemand die ik niet terug kende.

Toen het eerste ochtendlicht door de houten lamellen kwam, ging ik op mijn zij liggen en ik keek naar zijn gezicht. Hij lag naar mij toe gekeerd. Zo vertrouwd. In het bed waarin onze jongste geboren was, het bed waarin Paul een hartinfarct had gekregen en het bed waarin we eindeloos de liefde hadden gevierd. De keren dat we niet naast elkaar geslapen hadden, waren op één hand te tellen.

In zijn slaap was hij gewoon zichzelf. Mijn man. De vader van mijn kinderen. Zodra hij wakker werd, was dat verdwenen, wist ik inmiddels.

Ik pakte geruisloos mijn telefoon en opende deze. Het geluid stond uit en ik maakte een foto van hem, slapend naast me. Het was alsof ik voelde dat dit de laatste ochtend zou zijn dat hij